

ARBEJDSSTANDSNINGERNES ØKONOMISKE VIRKNINGER

AF H. WINDING PEDERSEN

DEN Anskuelse er ved at vinde almindelig Tilslutning, at større Arbejdsstandsninger er farlige for det danske Samfund og derfor bør undgaas. Særlige Love har i de senere Aar bragt en Række Konflikter til Afslutning paa voldgiftsmæssig Vis, Arbejdere og Arbejdsgivere er blevet opfordret til at træffe en saadan permanent Ordning, at Arbejdsstandsninger kan undgaas, og den voldgiftsvenlige Presse har allerede forkyndt Voldgiftstankens Sejr i Danmark. Om det nu er naaet saa vidt eller ikke, saa har man i hvert Fald kunnet iagttage en stigende Stemning mod Arbejdsstandsningerne, en Stemning, der har fundet levende Udtryk i Pressen. Standsningerne karakteriseres som Lammelser af Samfundets økonomiske Liv, deres Virkninger som ødelæggende, og Parterne opfordres til at vise tilstrækkeligt Samfundssind til at underordne deres private Hensyn under Helhedens Interesser. Men skønt man stærkt har understreget de Tab, Arbejdsstandsningerne medfører, har man aldrig rigtig klarlagt, af hvilken Art disse Tab er, og hvilket Omfang de har. Det er nærværende Artikels Formaal at give et Bidrag til Besvarelsen af dette Spørgsmaal.

De stridende Parters Tab bestaar for Arbejdernes Vedkommende i den af Arbejdsstandsningen foraarsagede Nedgang i Arbejdsindtægt + Forbrug af den opsparede Fællesformue, Strejkefonden, samt eventuelt af privat Opsparing, og for Arbejdsgiverne som Gruppe er Tabet lig Nedgangen i Bruttoindtægt ÷ Nedgangen i Udgifter + Understøttelsen fra Arbejdsgiverforeningen + eventuelt Formueforbrug. Disse Tab maa imidlertid ses som Kampomkostninger, der afholdes for at gennemtvinge en Forandring af Løn eller Arbejdstid i gunstig Retning eller i hvert Fald forhindre en ugunstig Ændring. Man maa gaa ud fra, at den Part, der stemmer for Kamp, venter ved Kampen at opnaa en

Fordel (herunder styrket Solidaritetsfølelse), der mere end opvejer Tabene. Selvfølgelig vilde en Voldgiftskendelse spare Parterne for Kampomkostningerne, men hver af Parterne kan kun staa sig ved Voldgift, hvis den ved Kendelsen fastsatte Løn ikke afviger med et større Beløb end svarende til Kampomkostningerne fra den Løn, der vilde være blevet Resultatet af en Kamp. Ingen Garanti kan haves for, at Voldgiftskendelserne i det lange Løb blot tilnærmelsesvis skulde holde sig indenfor disse Grænser, og som bekendt har da ogsaa baade Fagforeningerne og Arbejdsgiverne til Dato været Modstandere af tvungen Voldgift. Og denne Kendsgerning viser ikke blot, at begge Parter trods Tabene ser deres Fordel i at bevare Retten til at sætte Arbejdsstandsninger i Værk, men ogsaa at de hver for sig mener at have saa meget Hold paa Modparten, at de ikke har Brug for Indgreb fra Statsmagts Side som Værn mod Kampenes Virkninger paa selve Lønudviklingen.

Men synes Forbud mod Arbejdsstandsninger saaledes ikke at kunne begrundes med de Tab, der paaføres selve de stridende Parter, saa har Standsningerne ogsaa Virkninger for det øvrige Samfund. Produktion og Salg gaar ikke alene ned i de konfliktramte Fag, men kan ogsaa falde i andre Erhvervsgræne, hvis Varer eller Tjenester normalt efterspørges af de standsede Fag, og i Erhvervsgræne, som benytter Konfliktfagenes Varer eller Tjenester i Produktionen. Endvidere rammes Detailhandlerne af det Fald i Købeevnen, Standsningen bevirker, og Detailomsættningens Nedgang kan maaske faa videre Virkninger for Engrosomsætning og Produktion.

Hvordan skaffer man sig et Overblik over Arbejdsstandsningernes Virkninger? Kan de Tab, de medfører for de forskellige Samfundsgrupper, opgøres i Penge, og kan man paa Grundlag heraf beregne det samlede samfundsmæssige Tab? En Opgørelse af de enkelte Samfundsgruppers Pengetab lader sig ikke foretage i Praksis, og selv om disse Tab kunde beregnes, vilde deres samlede Beløb ikke være et Udtryk for »Samfundets Tab«. Hvad der er Tab for den ene Person eller Samfundsgruppe, kan nemlig ved nærmere Eftersyn vise sig at være Gevinst for den anden, og en Opsummering af Tabene vilde derfor ikke tage tilstrækkeligt Hensyn til Gevinsterne. En Standsning af Leverancerne fra de konfliktramte Fag kan betyde, at Erstatningsvarer bliver købt andetsteds, og for Erstatningsvarernes Leverandører vil Konflikten altsaa medføre større Indtægt. Forsinkes Byggeriet paa Grund

af Arbejdsstandsning, og maa en Del Mennesker bo paa Hotel til deres nye Lejligheder er færdige, saa medfører det naturligvis et Tab for dem, der maa betale Hotelregningerne, men Hotelejerne faar paa samme Tid en tilsvarende Indtægtsforøgelse. En Del af Arbejdsgivernes Tab ved en Arbejdsstandsning vil ofte bestaa i, at de maa betale Overarbejdspenge for saa vidt muligt at indhente det forsømte. Overarbejdspengene er jo imidlertid en tilsvarende Gevinst for Arbejderne og maa trækkes fra det Indtægts-tab, de lider under selve Standsningen, hvis deres virkelige Tab skal opgøres.

Arbejdsstandsningernes Virkninger kan altsaa for en Del blot bestaa i, at Indtægts- eller Formuebeløb overføres fra en Samfundsgruppe til en anden eller fra en Person til en anden. En saadan Overflytning af Penge fra den ene Borger til den anden er naturligvis kedelig for den, det gaar ud over, men kan næppe karakteriseres som en national Katastrofe. Vil man undersøge Arbejdsstandsningernes økonomiske Følger, maa man derfor i første Række se paa deres Virkninger paa den samlede Produktion, Beskæftigelse og Omsætning, hvorfra paa samme Tid Pengeindkomsterne og de Goder, man kan købe for Pengene, altsaa Samfundets reelle Indkomst, stammer. Navnlig vil det have Interesse at faa belyst, om Arbejdsstandsningerne har Tendens til at fremkalde en almindelig Depression. Som bekendt har et Fald i Produktionen under en almindelig Konjunkturedgang en Tendens til at forstærke sig selv, fordi en Nedgang i Beskæftigelsen i det ene Fag formindsker Efterspørgslen efter det andets Varer og dermed dets Produktion og Beskæftigelse med den Følge, at Købeevnen yderligere falder o. s. v., o. s. v. Har Nedgangen i Produktion og Købeevne under en Arbejdsstandsning en lignende Virkning? Et andet Spørgsmaal af stor Betydning under vor nuværende Situation er naturligvis Arbejdsstandsningernes Indvirkning paa Handelsbalancen og dermed paa Valutastillingen.

Naturligvis hersker der ingen Tvivl om, at en Generalstrejke, en effektiv Transportarbejderstrejke eller en Strejke paa Kraftværkerne kan »lamme Samfundet« og alvorligt kan berøre de fleste af Samfundets Medlemmer. Men noget saadant er jo ikke aktuelt. Hvad der er af Interesse at faa klarlagt, er Virkningerne af en Storkonflikt af det Omfang, hvori saadanne erfaringsmæssigt forekommer her i Landet.

Storstandsninger har Danmark oplevet i Aarene 1899, 1921,

1922, 1925 og 1936. Til Belysning af deres Omfang tjener følgende Tal:

Tabel I.

	1899	1921	1922	1925	1936
Antal Arbejdere omfattet af Konflikten	34,000	34,600	48,000	95,100	96,500
Tabt Arbejdstid i Mill. Arbejdsdage...	2,7	1,1	2,3	4,0	2,9
Tabt Arbejds løn i Mill. Kr.	11,9	18 á 19 ¹⁾	25,7	48,0	31,0
Understøttelse fra Fagforeninger m. m.					
i Mill. Kr.	2,7	5,5	6,5 ²⁾	21,0	12,0
Varighed i Uger ca. ³⁾	14 á 16	5 á 7	8 á 10	7 á 12	5

Konflikten i 1899 var indtil 1925 vor største Arbejdsstandsning og overgaar i Varighed alle hidtidige Storkonflikter⁴⁾. Lockouten omfattede en lang Række Fag, af hvilke de fleste var standset i 115 Dage. De største Arbejdergrupper var Byggefagernes og Jern- og Metalindustriens Arbejdere samt Arbejdsmandene. Konjunkturmæssigt faldt Konflikten i Slutningen af den Opgangsperiode, der her i Landet som i den øvrige Verden udspillede sig i Aarene mellem 1895 og 1900.

Ind- og Udførsel androg i Konfliktaaret og i de omliggende Aar følgende:

Tabel II.

	Indførsel til Forbrug Mill. Kr.	Udførsel af indentl. Varer Mill. Kr.	Merindførsel Mill. Kr.
1897.....	325,9	243,5	82,4
1898.....	367,3	238,5	128,8
1899.....	399,8	270,1	129,7
1900.....	416,2	281,9	134,3
1901.....	396,9	292,1	104,8
1902.....	435,5	319,9	115,6

¹⁾ Statistisk Departement har kun opgjort et samlet Tal for alle Aarets Konflikter. Det var 19,7 Mill. Kr. for 1,3 Mill. tabte Dage, jfr. Stat. Medd. 4 — 75 — 5.

²⁾ Foreløbig Opgørelse i Stat. Efterretn. Nr. 21/1922. Senere Berigtigelse synes ikke at være fremkommet.

³⁾ Varigheden kan vanskeligt angives med et enkelt Tal, da Standsningerne i Regelen gradvis bliver udvidet til flere og flere Fag.

⁴⁾ Ved Sammenligning af de Antal Arbejdere, de forskellige Konflikter har omfattet, maa det erindres, at det danske Samfund i 1899 var mindre industrialiseret end nu. Stat. Medd. 4 — 75 — 5 udtaler, at i Forhold til den Del af Befolkningen, der ernærede sig af Haandværk og Industri, var Konflikten i 1925 ikke væsentlig større end Lockouten i 1899. Men en Arbejdsstandsning, der rammer en vis, given Procentdel af Haandværkets og Industriens Arbejdere, har naturligvis des større Betydning for det øvrige Samfund, jo mere fremherskende disse Erhverv er.

En Arbejdsstandsning kan indvirke saavel paa Eksport som paa Import. Da dansk Industri fortrinsvis producerer for Hjemmemarkedet, maa Virkningerne af en Strejke eller Lockout særlig vise sig i Indførselstallene, saa længe Landbrugseksporten ikke rammes. Indførslen kan under selve Standsningen paavirkes baade i faldende og i stigende Retning, faldende paa Grund af det mindre Behov for Raavarer, stigende som Følge af Import af fremmede Varer til Erstatning for de danske, der ikke kan faas. Da det sidste er udelukket i Byggefaget, hvor 1899-Konfliktens Tyngdepunkt laa, og da Behovet for Jernindustriens Varer for en Del forsvinder, naar Byggeriet ligger stille, vil man paa Forhaand vente, at Tendensen til Nedgang i Indførslen maa have været den overvejende i 1899. Nogen Nedgang kan imidlertid ikke konstateres i foranstaaende summariske Importtal, der tværtimod viser større Indførsel i 1899 end i 1898. En Bremsning af den konjunkturmæssige Stigning i Importen med paafølgende Nedgang i Merindførslen bærer Tallene heller intet Vidnesbyrd om. (Naar Importoverskuddet i 1899 kun var lidt større end i 1898, skyldes det, at Udførselsværdien var særlig lav i 1898). Undersøger man Indførslen af de konfliktramte Fags Raavarer, kan man dog i Sammenligning med 1898 konstatere et Fald i Indførselsværdien af Trælast, Mursten og Cement paa godt 3 Mill. Kr. eller ca. 13 pCt. Meget muligt har ogsaa den langvarige Standsning midt i Højsæsonen forhindret, at Byggeriet kunde naa det samme Omfang som i 1898. Hvad angaar Jernindustriens Raavarer, viser Statistikkens derimod større Indførselsmængder i 1899 end i 1898. Storlockoutens Indvirkning paa Handelsbalancen synes altsaa at have været temmelig ringe. (Den Stigning i Indførslen af andre Varer, der, som Totaltallet viser, mere end opvejede Nedgangen i Importen af Byggemateriel, falder væsentligt paa Fodermidler til Landbruget, Kul og Metaller og er altsaa ikke foraarsaget af Lockouten).

Paa Grund af Manglen paa statistiske Oplysninger er det vanskeligt at danne sig et Skøn om 1899-Konfliktens Betydning for hele Aarets Produktion og Beskæftigelse og dens eventuelle depressive Virkninger for det ikke konfliktramte Erhvervsliv og for den Tid, der fulgte efter Konfliktens Afslutning. At den langvarige Arbejdsstandsning maa have fremkaldt et Afbræk i Detailomsætningen, er givet, og i Grosserersocietetets Handelsberetning for 1899 klages der da ogsaa over Lockoutens Virkninger i Manufakturbranchen, der dog ikke rammes haardere, end at Indførslen af

Raastoffer til Tekstilindustrien og af færdige Manufakturvarer var større end i 1898. Det samme gælder Fodtøj og Kolonialvarer.

Hvad angaar Konjunkturudviklingen, tyder de fleste Tal¹⁾ paa, at Omsvinget kom i Aaret 1900, samtidig med at Prisniveauets Bevægelse vendte i Tyskland og England. Det afgørende Vendepunkt synes at være indtraadt i Sommeren 1900, da Rentesatser og Seddelomløb var paa Maksimum. Dog viser Indførslen af Kul og af en Række vigtige Raastoffer faldende Mængdetal allerede fra den sidste Del af 1899 eller fra Begyndelsen af 1900. Men mindre Import behøver ikke straks at betyde mindre Forbrug, og Nedgangen i Indførslen tog først rigtig Fart i Efteraaret 1900. Er der allerede fra Slutningen af 1899 indtraadt en Stagnation i Industriproduktionen — det synes navnlig sandsynligt for Jernindustriens Vedkommende — saa har det i hvert Fald sikkert for den væsentligste Del sin Forklaring i de høje Raavarepriser og Rentesatser, der var herskende allerede i 1899. Byggeriet, der er af saa stor Betydning for Konjunkturudviklingen i vort Land, var efter Standsningen i god Gænge i første Halvdel af 1900. Omsvinget kom her under Sommerens Pengeknaphed.

Intet tyder paa, at Arbejdsstandsningen i nogen væsentlig Grad har bidraget til at fremskynde det almindelige Konjunkturomsving. Prof. *Warming* skriver endog i 1903, at »mange mener, at det vilde være kommet før, hvis ikke den store Lockout i 1899 havde forhalet Udviklingen og hindret et Byggekrak ved at virke som et Moratorium i alle Byggefagene.«²⁾

Konflikten i 1921 omfattede Skotøjs-, Tekstil-, Jern- og Metal-, Teglværks- og Træindustrierne. Lockouten varede i de to førstnævnte Fag fra 7. Marts til 13. April, i Jern- og Metalindustrien og paa Teglværkerne fra 18. Marts til omkring den 1. Maj og i Træindustrien fra 18. Marts til 15. April. Alle Fagene var alt-saa kun samtidigt standsede i ca. 4 Uger.

Arbejdsstandsningens Virkninger fortaber sig i den almindelige Deroute, der fra Efteraaret 1920 fulgte paa de første Efterkrigsaaars Højkonjunktur. Særlige Virkninger af Lockouten paa Ind- og Udførsel lader sig ikke fastslaa med Sikkerhed saa lidt som paa Arbejdsløshedsprocenten eller andre Konjunkturtal. Det kan dog nævnes, at Blikvarefabrikkerne i deres Aarsberetninger

¹⁾ Jfr. Konjunkturtabellerne i *Jens Warming: »Gode og daarlige Tider«*, København 1903.

²⁾ Anf. Skr. p. 32.

for 1921 klager over, at tyske Varer vandt Indpas paa det danske Marked under Lockouten.

Konflikten i 1922 indtraadte under noget roligere Forhold. Deflationen havde ved Udgangen af Aaret 1921 naaet Bunden. Det voldsomme Prisfald var standset, Engrospristallet holdt sig gennem Aaret 1922 nogenlunde uforandret, og heller ikke i Valutakurserne forekom saa voldsomme Bevægelser som det foregaaende Aar. Arbejdsstandsningen omfattede igen Jern- og Metalindustrien, Tekstilindustrien, Skotøjsindustrien og Teglværkerne og desuden Murer- og Tømmermestrene, Byggefagene i København samt en Række andre Fag, hvoriblandt Havnearbejderne. Lockouten varede fra 15. Februar til 10. April, men Arbejdsstandsningen fortsattes af visse Fagforbund, og Arbejdet genoptoges først fuldt ud den 26. April. I de københavnske Byggefag afsluttedes Konflikten den 5. Maj.

Ind- og Udførslen udgjorde i Konfliktperioden og i de omliggende Maaneder:

Tabel III.

	Indførsel Mill. Kr.	Udførsel Mill. Kr.
1921 gnstl. mdl.	141	130
Januar 1922	102	80
Februar »	71	76
Marts »	103	100
April »	126	76
Maj »	159	113
Juni »	142	126

De lave Ind- og Udførselstal i første Kvartal skyldes de forenede Virkninger af haard Isvinter, Havnearbejderlockout og lave Priser paa Landbrugets Eksportvarer. Hvad angaar Importen, synes Stigningen fra Februar til Marts at tyde paa, at Isen har været en mere effektiv Hindring end Havnelockouten. (»Samfundshjælper«.) Den store Import i Maanederne Maj og Juni antyder en Forskydning af Indførslen fra Konfliktperioden til den nærmeste Tid efter Standsningens Ophør, men de særlige Hindringer for Importen gør det naturligvis umuligt at aflæse Arbejdsstandsningens Virkning paa Landets Behov for fremmede Varer i selve Konfliktperioden af Handelsstatistikens Tal.

Statistisk Departements sæsonudjævnede Arbejdsløshedsprocenter viser, at Konjunkturarbejdsløsheden naaede sit Maksimum i Slutningen af 1921 og formindskedes gennem Aaret 1922. Ogsaa

Produktionsstatistikken og den større Indførsel af de fleste Raa-varer tyder paa, at Produktionen i 1922 som Helhed var større end i 1921. Byggeriet støttedes i disse Aar af det offentlige, men ogsaa den Byggevirksomhed, der ikke nød en saadan Begunstigelse, synes at have begyndt et Opsving samtidig med den øvrige Produktion. Selv om den temmelig langvarige Konflikt saaledes ikke har forhindret en Produktionsforøgelse og en større Indførsel af Raastoffer for Aaret som Helhed, er det dog naturligvis ikke dermed givet, at Produktion og Import ikke vilde være blevet endnu større, hvis Arbejdsstandsningen ikke var indtraadt. Men det synes usandsynligt. Flere af de konfliktramte Industrier førte an i Produktionsstigningen! En Fremgang paa over 50 pCt. fandt Sted i Teglværks- og Cementindustriene og i det meste af Tekstilindustrien, og en betydelig Stigning foregik i Papirindustrien, paa Jernstøberierne og i Jernvare- samt Kabel- og Traadfabrikkerne. Naar saa stor en Opgang var mulig trods ca. 2 Maaneders Arbejdsstandsning, maa det naturligvis ses paa Baggrund af, at Produktionen i 1921 i de fleste Industrier var temmelig ringe. Men det kan dog nævnes, at Trikotageindustriens Produktion blev sat op med omkring en Tredjedel, skønt den i 1921 praktisk talt havde beholdt samme Størrelse som i 1920, og skønt Fabrikkerne i Efteraaret 1921 meldte fuld Beskæftigelse. I de Konfliktfag, hvor Produktionen ikke blev saa stor som i 1921 (Sukker, Skotøj, Chokolade- og Sukkervarer), skyldtes Nedgangen særlige Forhold, navnlig forøget udenlandsk Konkurrence.

Beskæftigelsen forøgedes særlig stærkt lige efter Konfliktens Afslutning som Følge af Bestræbelserne for at indhente det forsumte og faa de tømte Lagre fyldt. Men for Aaret som Helhed opnaaede man som omtalt mere end at oprette Forsinkelserne, og Sommerens Produktionsstigning skyldes næppe alene Forsøgene herpaa. Allerede inden Nationalbankens Kreditudvidelse i August—September (Landmandsbanken), der formentlig har spillet en Rolle for de to følgende Aars Stigning i Valutakurser, Priser, Produktion og Beskæftigelse, synes Jordbunden at have været beredt for et Opsving efter Deflationen. Prisleddet var standset, og Konflikten var endt med en 15 pCt.s Lønnedsættelse, der, hvis den skulde stimulere den økonomiske Aktivitet, utvivlsomt var kommet i det psykologiske Øjeblik. Man kan spørge, om ikke Opgangen vilde være kommet tidligere, hvis ikke Konflikten havde standset Produktionen om Foraaret, men det er næppe sandsynligt. Og i hvert Fald er der intet Tegn paa, at Arbejdsstandsning-

gen ud over sin Afslutning har haft saadanne Virkninger, at den kom til at virke som en Bremse paa Opsvinget. Maaske har tværtimod Travlheden og den forøgede Beskæftigelse efter Standsnin- gens Ophør snarere kunnet virke som et Springbrædt for yderligere Opgang, naar de øvrige Betingelser var til Stede.

Konflikten i 1925 begyndte den 19. Marts, blev udvidet den 21. April og afsluttedes den 8. Juni. Af de 95.000 Arbejdere, Konflikten berørte, hørte 27.000 til Jern- og Metalindustrien og ca. 30.000 til Tekstil-, Tobaks-, Beklædnings-, Kalk- og Teglværks-, Sukker-, Olie- og Skotøjsindustrierne. Desuden omfattede Arbejdsstandsningen bl. a. Entreprenørfaget, Maler- og Snedkerfagene samt Arbejds mænd hos Murere og Tømrere i Provinsen. Uden Forbindelse med Storkonflikten var der samtidig Strejke i de københavnske Byggefag i 24 Dage. Den 15. Maj iværksattes Transportarbejderstrejke, der varede i 16 Dage. Arbejdsstandsningen faldt ved Begyndelsen af vor Efterkrigsdeflation Nr. 2. I Marts 1924 havde Nationalbanken udsendt sit bekendte Kreditindskrænkningscirkulære, og fra September samme Aar havde Valutakurserne været jævnt dalende. Fra Begyndelsen af Aaret 1925 begyndte ogsaa Prisniveauet at falde.

Ind- og Udførsel androg i de første Maaneder af 1925 følgende:

Tabel IV.

	Indførsel Mill. Kr.	Udførsel Mill. Kr.	Indførselsoverskud Mill. Kr.
Januar	206	185	21
Februar	192	169	23
Marts	204	189	15
April	183	175	8
Maj	139	154	÷ 15
Juni	191	179	12
Juli	191	184	7
August	165	164	1

Den næste Tabel sammenstiller Ind- og Udførsel i forskellige Perioder af Aaret 1925 med de tilsvarende Tal for 1924. Tallene viser, at Importoverskuddet gik ned i sidste Halvdel af Aaret 1924, og at Nedgangen fortsattes i 1925. Om den Lettelse paa Betalingsbalancen, der herved fremkom, hedder det i Nationalbankens Beretning for 1924—25 (Side 7) — efter at Kredit- og Valutapolitikens Virkninger paa Valutakurserne og de stigende Eksportmængders Betydning er anført — at den »blev særlig udpræget under den store Arbejdsstandsning i Foraarsmaane-

Tabel V.

Mill. Kr.	Indførsel		Udførsel		Indførselsoversk.	
	1925	1924	1925	1924	1925	1924
Januar—Marts	602	529	543	487	59	42
April—Juni	513	621	508	515	5	106
Januar—Juni	1115	1150	1051	1002	64	148
Juli—December . . .	967	1216	908	1152	58	64
Hele Aaret	2082	2366	1959	2154	122	212

derne 1925, idet den herved fremkaldte Standsning i Industriens Indkøb af Raavarer og Halvfabrikata og den formindskede Købevevne i store Dele af Befolkningen bragte Merindførselen i Marts—Juli Maaneder tilsammen ned til 34 Mill. Kr.¹⁾ Som Følge af disse Forhold opstod der en naturlig Stigning i Kroneværdien, der yderligere blev forstærket ved, at der baade fra Indland og Udland anbragtes betydelige Beløb i danske Kroner.«

Ogsaa i Statistisk Departements Nytaarsoversigt (i Stat. Efterretn. Nr. 1/1926) anføres Arbejdsstandsningen som en medvirkende Aarsag til den stærke Stigning i Kronens Guldvardi, der begyndte i Slutningen af Juni 1925: »Forholdet synes at have været dette, at da Arbejdskonflikten for Maj Maaned medførte et Udførselsoverskud paa 14 Mill. Kr., medens der mod Forventning kun kom en ringe Reaktion herimod efter Konflikten Ophør, opstod der en naturlig Svaghed i de fremmede Valutakurser, og denne Svaghed forstærkedes ved, at Ud- og Indland iværksatte betydelige Køb af danske Kroner.«

Naar det vistnok stadig er en almindelig Antagelse, at Arbejdsstandsninger virker valutabesparende, støttes denne Anskuelse formodentlig paa Erfaringerne fra 1925. Det synes derfor Umagen værd at underkaste Handelsstatistikken en nærmere Analyse for at faa belyst Arbejdskonfliktens Virkninger paa Handelsbalancen i dette Aar. I omstaaende Tabel VI er paa Grundlag af Handelsstatistiske Meddelelser udspecificeret de Varegrupper, hvis Importværdi var underkastet de største Svingninger fra Maaned til Maaned i Foraaret 1925. Første Varegruppe omfatter hovedsagelig industrielle Raavarer og Halvfabrikata, anden særlig Forbrugsvarer og tredje Landbrugets Raa- og Hjælpestoffer. Tabellen viser en umiskendelig Nedgang i Raavareimporten under

¹⁾ Efter Stat. Dep.s endelige Tal 27 Mill. Kr.

Tabel VI.

Indførsel Mill. Kr.	Januar	Februar	Marts	April	Maj	Juni	Juli	August	Septbr.
Spindestoffer	3,2	2,4	3,4	3,6	0,9	4,1	2,5	1,9	1,4
Garn m. m.	3,9	3,6	3,7	3,1	1,9	4,2	4,9	3,2	2,8
Skind, Huder og Læder	3,6	4,0	3,7	3,1	2,2	2,7	3,9	3,2	3,2
Petroleum, Benzin og andre Olier, Raastoffer til Margarinefabr. .	10,0	12,8	7,3	13,0	13,5	12,5	20,4	10,0	12,2
Træ, uforarb. eller groft bearb.	2,7	1,8	1,9	2,3	3,1	8,5	10,4	8,5	6,6
Raastoffer til Oliepresning m. m.	14,7	8,2	16,1	2,6	2,2	10,0	9,4	11,1	7,9
Kul og Koks	13,0	9,9	10,8	7,0	4,5	6,5	9,7	9,8	9,4
Raajern og grovere Jernvarer. .	4,5	5,9	6,8	6,5	3,5	6,6	7,9	6,5	4,7
Tilsammen	55,6	48,6	53,7	41,2	31,8	55,1	69,1	54,2	48,2
Kolonialvarer	10,4	9,3	10,4	9,8	7,0	9,4	9,4	8,7	9,1
Manufakturvarer	17,4	19,2	20,9	18,0	13,3	13,7	13,0	15,8	16,3
Klæder og Fodtøj	2,7	3,2	5,1	5,0	4,2	3,0	2,4	3,3	5,1
Tilsammen	30,5	31,7	36,4	32,8	24,5	26,1	24,8	27,8	30,5
Uformalet Korn	28,9	20,8	22,2	23,6	22,7	34,2	24,5	15,2	6,4
Foderstoffer	34,8	27,8	20,6	26,9	14,5	19,5	13,4	15,2	10,0
Gødningstoffer	12,5	14,5	15,4	6,8	1,5	0,9	2,9	4,6	3,3
Tilsammen	76,2	63,1	58,2	57,3	38,7	54,6	40,8	35,0	19,7
Andre Varer	43,7	48,6	55,7	51,7	44,0	55,2	56,3	48,0	47,6
Ialt	206	192	204	183	139	191	191	165	146

Arbejdsstandsningen, navnlig i Maj — anden Konfliktmaaned — og efter Konfliktens Afslutning igen en Stigning. Man vil dog se, at der ikke var Tale om nogen almindelig Standsning af Industriens Indkøb af Raavarer og Halvfabrikata, og at Tilbagegangen i den samlede Import i Maj Maaned for en væsentlig Del kan henføres til Nedgangen i Landbrugsgruppens Importværdi. For de industrielle Raavarers Vedkommende ligger Tilbagegangen hovedsagelig paa tre Varegrupper: Raastoffer til Oliefabrikation, Kul og grovere Jernvarer. Hvad angaar Jernvaregruppen, synes den mindre Indførsel i Konfliktperioden at være blevet modvejet af større Import ikke blot efter Arbejdsstandsningens Ophør, men ogsaa før dens Indtræden. Ogsaa i Olieindustrien forceredes Raavareimporten (og Produktionen) før Konfliktens Udbrud.

Kun Indførslen af Raastoffer til Oliefabrikation faldt saa stærkt, at man kan tale om en Standsning under Konflikten. Naar Til-

førslerne af disse Varer, der indføres langvejs fra, kunde bringes til Ophør saa hurtigt efter Arbejdsstandsningens Indtræden (19. Marts), skyldes det, at de svømmende Ladninger uden Vanskelighed kunde afsættes i Udlandet til gældende Dagspris¹⁾. Om en lignende Nedgang i Importen ogsaa kan ventes i andre Tilfælde, vil altsaa afhænge af, om samme Mulighed for Afsætning udenlands er til Stede. Endvidere vil formodentlig Prisudsigterne og Størrelsen af Fabrikernes Raastofbeholdninger spille en Rolle for, om man anser en saadan Transaktion for fordelagtig, og man kan derfor næppe ubetinget regne med en Standsning af Raastofindførslen under enhver Konflikt paa Oliefabrikkerne.

Nationalbankens Beretning nævner foruden det mindre Raavarebehov Befolkningens forringede Købeevne under Konflikten som en Aarsag til Importnedgangen, og Tabel VI og VII viser ogsaa en Nedgang i Importværdien for anden Varegruppe. Tilbagegangen for Kolonialvarerne ligger væsentlig paa Raatobak — en Raavare — og Kaffe. I Betragtning af den danske Nations stedse brændende Kærlighed til Madame Brun, som senere end ikke en 100 pCts Told har kunnet udslukke, stiller man sig dog paa Forhaand tvivlende overfor, at Arbejdsstandsningen skulde være Skyld i den mindre Indførsel. Handelsberetningens Statistik over Beholdningerne i København viser da heller ikke nogen Stigning gennem Maanederne April og Maj, men tværtimod et Fald, og Importsvingningerne synes at være foraarsaget af Spekulation i Prisudviklingen. Importen af Klæder og Fodføj ser ikke ud til at være blevet paavirket i nogen nævneværdig Grad under Konflikten, og da det her drejer sig om Varer, hvis Indkøb kan opsættes under øjeblikkelig Smalhans, tyder det paa, at Arbejdsstandsningen ikke har haft øjeblikkelige Følger for Indførslen af Forbrugsvarer i al Almindelighed.

Som nævnt steg Raavareimporten igen efter Konflikten Afslutning, og herved indvandt delvis den tidligere Nedgang. Hvor stor Nettonedgangen blev for April Kvartal under eet, og hvor meget Konflikten derfor bidrog til den Tilbagegang i Importen, der gik forud for Kronestigningen, belyses af Tabel VII. Her er de forskellige Varegruppers Importværdi opført kvartalsvis, og til Støtte for et Skøn over, hvor stor Indførslen vilde have været uden Arbejdsstandsning, er angivet Importværdierne i Aarene 1923 og 1924 (Opgangsaar) og i den nærmeste Tid efter Konflik-

¹⁾ Forf. er A/S Aarhus Oliefabrik taknemlig for denne Oplysning.

Tabel VIII.

Indførsel Mill. Kr.	1923				1924				1925			
	1. Kv.	2. Kv.	3. Kv.	4. Kv.	1. Kv.	2. Kv.	3. Kv.	4. Kv.	1. Kv.	2. Kv.	3. Kv.	4. Kv.
	Spindestoffer	7,0	8,6	8,6	10,4	8,8	10,9	11,7	10,1	8,9	8,7	5,8
Garn m. m.	11,5	10,9	10,1	10,3	12,7	13,7	11,4	10,7	11,2	9,2	10,9	8,7
Skind, Huder og Læder	9,5	10,1	13,0	12,3	12,1	11,8	10,9	13,4	11,3	7,9	10,3	8,7
Petroleum, Benzin o. a. Olier, Raastoffer til Margarinefabr.	16,9	24,6	25,3	27,4	24,9	34,3	30,3	33,9	30,0	38,8	42,7	24,8
Træ, ubearb. eller groft bearb.	4,4	16,7	34,9	20,8	4,5	19,7	32,6	24,4	6,5	13,9	25,4	12,4
Raastoffer til Ollepresning m. m.	24,0	28,7	33,3	33,8	34,8	36,7	28,6	43,7	39,0	14,8	28,4	23,7
Kul og Koks	38,0	33,5	42,6	53,4	53,7	41,1	54,4	47,0	33,6	18,9	28,9	32,3
Raajern og grovere Jernvarer	14,6	19,0	18,0	22,8	18,8	29,9	23,9	18,3	17,2	16,6	19,2	12,2
Tilsammen	125,9	152,1	185,8	191,2	170,3	198,1	203,8	201,5	157,7	128,8	171,6	131,7
Kolonialvarer	28,5	26,9	33,9	27,1	32,2	39,1	38,4	33,7	30,1	26,2	27,3	25,9
Manufakturvarer	50,4	45,8	47,3	49,3	54,5	51,2	53,6	49,9	57,6	45,0	45,1	41,3
Klæder og Fodtøj ¹⁾	12,4	11,7	13,0	12,4	13,2	12,3	10,4	11,6	11,0	12,3	10,8	13,6
Tilsammen	91,3	84,4	94,2	88,8	99,9	102,6	102,4	95,2	98,7	83,5	83,2	80,8
Uformålet Korn	53,1	47,0	60,2	53,7	47,1	82,5	63,2	86,0	71,8	80,6	46,0	45,7
Foderstoffer	53,0	36,7	36,6	44,5	51,7	58,8	52,1	80,5	83,3	60,7	38,6	38,6
Gødningsstoffer	25,8	13,9	7,8	8,7	21,5	23,2	8,9	13,4	45,2	9,2	11,2	9,4
Tilsammen	131,9	97,6	104,6	106,9	120,3	164,5	124,2	179,9	200,3	150,5	95,8	93,7
Andre Varer	114,9	130,9	120,4	152,1	138,5	155,8	144,6	163,4	145,3	150,2	151,4	156,8
Ialt	464	465	505	539	529	621	575	640	602	513	502	463

¹⁾ I 1923 omfatter Gruppen ikke Fodtøj.

ten. (Man kan formodentlig gaa ud fra, at Arbejdskonflikten ikke har formindsket Importen i Januar Kvartal). Man vil se, at Landbrugsgruppens Importværdi i første Halvaar 1925 var ca. 66 Mill. Kr. større end i den tilsvarende Periode i 1924, og Indførslen af Forbrugsvarer og industrielle Raavarer og Halvfabrikata maa alt-saa være blevet formindsket saa meget desto mere, for at en Nedgang i Totalimporten kunde fremkomme i Sammenligning med foregaaende Aar. En Del af Tilbagegangen var dog indtraadt allerede i Januar Kvartal som Følge af den mindre Indførsel af Kul.

Naar Januar Kvartal 1925 trods Faldet i Raavaregruppens Importværdi viser saa ringe Formindskelse af Indførselsoverskuddet, skyldes det den forøgede Import og Korn, Foderstoffer og Kunstgødning. Tabel VII viser, at Indførslen af disse Varer navnlig fandt Sted i Januar Kvartal, og at denne Varegruppe bidrog til Nedgangen i den samlede Importværdi fra første til andet Kvartal med et Beløb, der udgjorde over Halvdelen af den samlede Tilbagegang. En Nedgang i Landbrugsgruppens Importværdi fra Januar til April Kvartal er et normalt Fænomen — i 1924 fremkaldte Ishindringer for Sejladsen en anden Fordeling af Indførslen — og der vil derfor allerede af den Grund fremkomme en Tilbagegang i Totalimporten, saafremt Faldet i Landbrugsgruppens Indførselsværdi ikke opvejes af en sæson- eller konjunkturmæssig Stigning i Importen af de øvrige Varer.

Hvad angaar Tabellens anden Varegruppe, kan et mindre Forbrug af Halvfabrikata i den konfliktramte Beklædningsindustri være Aarsag til den mindre Indførsel af Manufakturvarer, men Tilbagegangen er dog nok ogsaa sæsonmæssig betinget. En Del af Nedgangen i Kolonialvarernes Indførselsværdi skyldes som nævnt mindre Import af Raatobak og kan maaske tilskrives Arbejdsstandsningen.

I første Varegruppe falder hele Tilbagegangen fra Januar til April Kvartal praktisk talt paa Indførslen af Kul og af Raastoffer til Oliefabrikation. Indførslen af Kul viser imidlertid som Regel et sæsonmæssigt Fald fra første til andet Kvartal, og Opgang til tredje Kvartal er ligeledes et normalt Sæsonfænomen. Endvidere synes Kulimporten fra Efteraaret 1924 at vise faldende Konjunkturtendens. Kulpriserne faldt fra Januar til September 1925, noget der naturligvis opfordrede til at opsætte Indkøbene. En Del af Importnedgangen fra Januar til April Kvartal maa herefter tilskrives Sæson og Konjunktur. Til Gengæld har Konflikten maaske

bevirket, at den sæsonmæssige Stigning i Træimporten er blevet mindre end ellers. For Jernvarernes Vedkommende er Importværdien for April Kvartal som Helhed trods Nedgangen i Maj

Tabel VIII.

Indførsel til Forbrug. 100 Tons	Første Kvartal		Første Halvaar	
	1925	1924	1925	1924
Bomuld	9,9	11,3	21,9	24,1
Ufarvet Uldgarn.....	2,5	2,7	3,6	5,7
— Vævegarn af Bomuld	2,0	3,3	3,7	6,8
Læder og Skind, farvet, forgyldt m. m.	0,7	1,3	1,2	2,1
Saalelæder i Kærnestykker	0,9	0,9	1,9	1,4
Premier jus	3,0	2,9	6,8	7,5
Oleomargarin	2,7	2,6	6,2	5,8
Belysningspetroleum	161,2	166,7	360,3	303,1
Benzin	175,4	148,7	422,5	414,7
Andre toldfri Brændselolier.....	87,5	311,3	328,3	395,9
Smøreolier	40,7	19,8	54,4	87,2
Kokosolie	38,0	21,1	100,3	45,1
Sojaolie	8,2	3,8	31,2	14,7
Bomuldsfrøolie	3,7	7,7	7,5	9,7
Hørfrøolie	0,5	0,5	2,4	1,5
Savskaaret Naaetræ, 1000 m ³	47,0	28,1	159,5	178,1
Høvlede Brædder, 1000 m ³	13,2	8,9	34,7	42,4
Hørfrø	31,7	86,5	59,4	147,4
Sojabønner.....	474,8	403,0	621,0	814,4
Kopra.....	138,5	109,8	166,8	239,3
Jordnødder.....	30,4	35,5	82,3	61,8
Stenkul	7374,2	8458,0	12812,3	16924,6
Jernbjælker	33,3	38,3	96,9	106,7
Stangjern m. m.	144,3	129,1	266,4	347,7
Fortinnede Plader	23,3	34,4	50,9	87,7
Forzinkede Plader	21,0	22,9	80,9	72,1
Sorte Plader til Skibsbygning	78,9	100,8	142,1	312,7
Raatobak	11,6	12,3	17,7	23,8
Kaffe.....	49,2	70,2	90,6	120,3
Silkemetervarer	0,6	0,7	1,2	1,3
Gulvtæpper og -tøj	1,6	1,9	2,9	4,3
Uldne Klædningsstoffer	6,0	5,9	10,1	11,9
Bomuldsstrømper.....	1,0	0,9	2,3	1,8
Ufarvede Metervarer af Bomuld.....	4,1	5,8	7,5	10,0
Klædningsstykker af Uld.....	0,6	1,0	1,2	2,0
— - vegetab. Stoffer .	1,0	1,3	2,1	2,4
Læderfodtøj	0,9	1,3	1,8	2,4
Gummifodtøj	0,3	0,6	0,5	0,8

praktisk talt af samme Størrelse som i Januar Kvartal. Maaske var en Sæsonstigning at vente, men paa den anden Side synes Vendepunktet for den konjunkturmæssige Stigning i Jernimporten ligesom for Kullenes Vedkommende at være naaet i Efteraaret 1924. Ogsaa Jernpriserne faldt i 1925.

Alle Faktorer taget i Betragtning, vilde Importen i April Kvartal 1925 næppe have været mere end ca. 45 Mill. Kr. større, hvis Arbejdskonflikten ikke var indtraadt. Snarest maa Beløbet ansættes lavere. I Tabel VIII er sammenstillet de indførte Mængder af en Række Varer i første Kvartal og første Halvaar 1925 og 1924. Man vil se, at Indførslen af en hel Del Varer allerede i Januar Kvartal 1925 var mindre end i den tilsvarende Periode i 1924. I Betragtning af den begyndende Depression og af, at der havde været Arbejdsstandsning i 7—12 Uger af 26¹⁾, synes Raavareimporten som Helhed temmelig godt opretholdt. For en meget væsentlig Dels Vedkommende skyldes Nedgangen i Raavareindførselns samlede Værdi som allerede nævnt Tilbagegangen i Importen af Raavarer i Olieindustrien, hvor Nedgangen ikke indhentedes efter Konflikten Afslutning. Oliekonjunkturerne havde vendt sig, og Foderkagesæsonen var forbi. Paa den anden Side bidrog Olieindustriens Standsning til den forøgede Import af Olier, og endvidere faldt Hovedparten af den af Konflikten foraarsagede Formindskelse af Eksporten paa Olieindustriens Produkter.

Arbejdsstandsningens Virkninger paa Udførslen (indenlandske Varer) belyses af Tabel IX, der ligesom de øvrige bygger paa Handelsstatistiske Meddelelsers Gruppeinddeling. (Skibe og Maskiner udviser under normale Forhold saa stærkt svingende Eksporttal fra Maaned til Maaned, at intet kan sluttes af Eksportværdiernes Bevægelser i Konfliktperioden. Hvad angaar Nybygninger af Skibe, betyder en Arbejdskonflikt formodentlig i Hovedsagen Udsættelse og ikke Tab af Leverancerne. Derimod kan sandsynligvis nogle Reparationer gaa tabt).

Tabellen viser en ret betydelig Nedgang i Eksporten af de paa-gældende Varer i Konfliktperioden. For April Kvartal som Helhed kan det Beløb, Eksporten herved er blevet formindsket med, maaske anslaaes til ca. 7 Mill. Kr., et Beløb, der naturligvis maa trækkes fra den af Arbejdsstandsningen foraarsagede Importnedgang, naar man vil beregne Nettovirkningen paa Handelsbalancen. Det ses endvidere af Tabellen, at andet Kvartals Tab

¹⁾ 12 Uger bl. a. i Jern- og Olieindustrierne.

Tabel IX.

Mill. Kr.	Olie og Fedtstoffer m. m.		Foder- stoffer		Cement m. m.		Mere forarb. Jernvarer	
	1925	1924	1925	1924	1925	1924	1925	1924
Januar	5,0	3,3	0,9	0,4	2,9	1,8	0,7	1,5
Februar	3,8	3,4	1,4	0,8	3,0	3,0	0,5	0,5
Marts	3,9	4,1	0,5	1,0	2,4	2,2	0,6	0,5
	12,7	10,8	2,8	2,2	8,3	7,0	1,8	2,5
April	1,7	4,0	0,7	1,1	2,2	2,5	0,2	0,5
Maj	1,8	3,3	0,3	0,8	1,2	3,0	0,2	0,7
Juni	3,6	3,3	0,4	0,6	2,0	2,2	0,5	0,5
	7,1	10,6	1,4	2,5	5,4	7,7	0,9	1,7
Januar—Juni	19,8	21,4	4,2	4,7	13,7	14,7	2,7	4,2
Juli	5,0	3,3	0,5	0,4	2,3	2,0	0,8	0,7
August	4,3	4,6	0,9	0,8	3,8	3,0	1,3	0,7
September	4,6	5,3	1,2	1,2	2,5	2,1	1,3	0,7
	13,9	13,2	2,6	2,4	8,6	7,1	3,4	2,1
Januar—September	33,7	34,6	6,8	7,1	22,3	21,8	6,1	6,3

i Forhold til foregaaende Aar stort set har opvejet første Kvartals Gevinst, saadan at Eksportens Værdi pr. 1. September, da Krone- stigningens Virkninger for Alvor begyndte at gøre sig gældende, var omtrent som i 1924. For Aaret 1925 som Helhed blev Udførslen af Olie og Cement mindre, men Eksporten af Skibe, Motorer og elektriske Maskiner større end i 1924.

Naar den Nedgang i Importoverskuddet, der sammen med de udenlandske Laan dannede Springbrædtet for den voldsomme Kronestigning, Valutaspekulationen medførte fra Slutningen af Juni, naar Tilbagegangen i Indførslen fra første til andet Kvartal 1925 skal forklares, kan Arbejdsstandsningen ikke faa Hovedæren, men man maa ved Siden heraf fremhæve Konjunkturomsvinget i Forbindelse med den sæsonmæssige Nedgang i Importen af Landbrugets Raa- og Hjælpestoffer. Priserne faldt ikke blot i Danmark, men ogsaa i Udlandet, og de danske Valutaforanstaltninger (Kreditindskrænkningen og Valutaloven af 20. December 1924) kunde kun fremkalde Forventninger om yderligere Prisfald og daarligere Tider her i Landet. Der er Grund til at understrege denne Konjunkturtendens, ikke blot fordi den i sig selv maa have

formindsket Importen, men ogsaa fordi den uden Tvivl var en Forudsætning, dels for at Arbejdskonflikten medførte saa stor Nedgang i Indførslen — under et stigende Prisniveau vilde man vel betænke sig paa at udsætte Indkøbene og i Stedet eventuelt se sig om efter mere Lagerplads — dels for at Tilbagegangen ikke efter Konfliktens Ophør indhentes hurtigere og i større Omfang, end Tilfældet blev.

Efter Konfliktens Afslutning udfoldedes en livlig Aktivitet for at faa effektueret de ophobede Ordre og faa de tømte Lagre fyldt. Naturligvis kunde det ikke opnaas paa 3 Uger, men Standsningens Eftervirkninger strakte sig over nogle Maaneder. Et er derfor at undersøge Arbejdsstandsningens Virkninger paa Handelsbalancen op til Slutningen af Juni — og dermed den Betydning, den kan have haft for Kronestigningen via Bankernes Bedømmelse af de Krav, der i den nærmeste Fremtid kunde ventes rejst om fremmed Valuta til Importens Betaling — et andet at bedømme Konfliktens Følger for Handelsbalancen for Aaret som Helhed. Tabel VI viser ogsaa for visse Raavarer en Stigning i Importen op til Juli—August, og selv hvor det ikke er Tilfældet, vilde maaske Raavareimporten i Juli—September have været mindre, hvis ikke Foraarets Produktion var blevet forskudt til disse Maaneder.

Hvorvidt Konflikten for Aaret som Helhed har formindsket Raavareimporten, maa naturligvis afhænge af, om den har forarsaget en Formindskelse af Produktionen. Her bærer igen Produktionsstatistikken Vidne om Industriens rent produktionsmæssige Evne til at indhente Tabet efter selv en meget langvarig Arbejdsstandsning. Kunstgødningsindustrien opnaede i 1925 Rekordproduktion trods 2 Maaneders Konflikt, i visse Dele af Maskinindustrien, der laa stille i henved $\frac{1}{4}$ af Arbejdsaaet, forøgedes Produktionen i Forhold til 1924, og andre konfliktramte Industrier viser nogenlunde uforandret Produktion.

Naar Produktionen i en Række betydende Industrier var mindre i 1925 end i 1924, skyldes det derfor næppe, at man af produktionstekniske Grunde har været afskaaret fra at indhente det forsømte, men derimod at Ordrene svigtede, eller at man ikke under de faldende Priser har anset det for formaalstjenligt at oparbejde Lagerbeholdninger. Stærkest blev de Industrier ramt, hvor Standsningen faldt i Aarets bedste Sæson, som det var Tilfældet for Olie-, Skotøjs- og Cementindustrierne. Iøvrigt fremviser Industrien det fælles Træk, at Kronestigningen og det dermed følgende Prisfald bremsede den forstærkede Aktivitet efter

Konfliktens Ophør og i Efteraaret fremkaldte en almindelig Depression. Arbejdsstandsningens Rolle i det Spil af Kræfter, der fremkaldte Kronestigningen, er allerede behandlet, men Konflikten kan ogsaa paa mere direkte Maade have bidraget til Konjunkturbedgangen. Industrieretningen nævner som Aarsag til den svigtende Ordreindgang i Sommeren 1925 ved Siden af det Konjunkturskifte, der fulgte efter Kronestigningen, ogsaa den Nedsættelse af Købeevnen, Arbejdskonflikten havde forvoldt. Det er naturligvis ikke muligt at udskille denne sidste Faktors særlige Betydning, men det er ikke usandsynligt, at den langvarige Arbejdsstandsning kan have forstærket de herskende pessimistiske Fremtidsforventninger. Dog er det vel unødvendigt at understrege, at Arbejdsstandsningen ikke var en afgørende Drivkraft i Konjunkturomsvinget saa lidt som i Kronestigningen, men kun forstærkede de Tendenser, der allerede virkede i samme Retning.

Konflikten i 1936 varede fra 22. Februar til 30. Marts. Den staar, hvad angaar Antallet af konfliktberørte Arbejdere, paa Linje med Lockouten i 1925, men var ikke saa langvarig. De største Arbejdergrupper, Standsningen omfattede, hørte til Jern- og Metalindustrien, Byggefagene, Tekstilindustrien, Beklædningsindustrien, Teglværks- og Cementindustrien samt Træ- og Møbelindustrien. Der var ikke denne Gang Konflikt i Olieindustrien.

1936-Konfliktens Virkninger paa Omfanget af Landets industrielle Produktion kan følges fra Maaned til Maaned i Statistisk Departements maanedlige Produktionsindeks, og man kan i Departementets Konjunkturoversigter (f. Eks. Stat. Efterretn. Nr. 14/1937) efterspore Arbejdsstandsningens Indvirkning paa de øvrige Konjunktural. Produktionstallet gik ned fra 125 i Januar til 121 i Februar og 68 i Marts, saaledes fordelt, at Produktionstallet for Konsumvarer faldt fra 129 i Januar til 91 i Marts og Tallet for Produktionsmidler fra 121 til 29. Den samlede Industriproduktion fik altsaa i Marts kun ca. Halvdelen af det Omfang, den antageligt vilde have faaet uden Konflikt. Halv Produktion i een Maaned betyder, alt andet lige, en Formindskelse af den aarlige Produktion med omkring $\frac{1}{24}$. En saadan Nedgang i Industriproduktionen kan efter et løseligt Skøn næppe i sig selv betyde en Formindskelse af Nationalindkomsten med mere end et Par Procent. Selv om Produktionsindekset ikke omfatter Byggefagene, og selv om der ikke ved det foranstaaende Regnestykke er taget Hensyn til det Tab, der paaføres Handelen i Konfliktperioden, vil man dog se, at en Arbejdsstandsning som den i 1936 — og det

var vor anden-tredje største — ikke kan være nogen større Katastrofe, medmindre den fremkalder eller i væsentlig Grad paaskyn-der en almindelig Depression, der giver Anledning til yderligere Nedgang i Produktionen efter Konfliktens Ophør. Men i 1936 var det saa langt fra at være Tilfældet, som Produktionstallet i September havde indhentet Nedgangen, og det aarlige Produktionstal blev i 1936 130 mod 125 i 1935 og 117 i 1934. Højst har altsaa Arbejdskonflikten haft til Følge, at Stigningen i Produktionen er blevet noget mindre, end den ellers vilde være blevet¹⁾. Industrieretningen udtaler dog, at »Industriens Produktionsresultat for hele Aaret 1936 til Trods for de af Arbejdsstandsningen voldte Forstyrrelser i det store og hele alligevel vil kunne tages som Udtryk for en Normalproduktion i Sammenligning med de foregaaende Aar.«

Sammenligner man de enkelte konfliktberørte Industriers Produktion i 1936 og 1935, viser Tekstilfabrikkerne og Jernvarefabrikkerne trods Arbejdsstandsningen en Produktionsforøgelse paa 10 pCt. og derover. Mindre Stigninger fandt Sted bl. a. i Maskinindustrien, Konfektionsindustrien og Cementindustrien. I andre Tilfælde blev Produktionen af omtrent samme Størrelse som i 1936, og det menes, at Konflikten her i nogle Tilfælde har forhindret en Stigning. Tilbagegang paa Grund af Lockouten viser Papirindustrien, hvor Kapaciteten i Forvejen udnyttedes fuldt ud, saa at det tabte ikke kunde indvindes.

Industrieretningen taler ved Gennemgangen af forskellige Industrier, der ikke selv var i Konflikt — Bryggerierne, Mineralvandsfabrikkerne, Konservesindustrien — om formindsket Efterspørgsel under Arbejdsstandsningen, men de nævnte Industrier forøgede dog deres Produktion i 1936. Det aarlige Forbrug af Øl og Tobak paavirkedes ikke af Konflikten.

Naar Arbejdskonflikten ikke i nævneværdig Grad har bremset Industriens Aarsproduktion i 1936, kan den heller ikke have formindsket Indførslen af Raavarer og Halvfabrikata for Aaret som Helhed. Importen under selve Konflikten og i de omliggende Maaneder belyses i Tabel X, hvor de Varegrupper, der i særlig Grad omfatter Raavarer og Halvfabrikata til de standsede Industrier, er udspecificeret.

¹⁾ Beregnet som Gennemsnit af Maanedstallene, der udregnes paa et noget andet Grundlag end det aarlige Tal, var Produktionstallet i 1935 121, i 1936 125 og i Januar—September 1937 135.

Tabel X.

Indførsel Mill. Kr.	Januar	Februar	Marts	April	Sept.—Dec. 1935	Jan.—April 1936	Maj—Aug. 1936	Jan.—April 1935
Spindestoffer	4,2	1,9	1,1	2,6	9,9	9,8	10,7	7,6
Garn m. m.	4,7	2,7	2,6	2,6	13,7	12,6	13,6	12,4
Manufakturvarer	13,0	8,7	8,9	7,8	37,8	38,4	42,2	41,0
Skind, Huder og Læder m. m. . .	3,0	2,3	1,7	2,1	10,0	9,1	11,6	11,0
Træ ubearb. eller groft bearb. . .	1,4	0,8	0,5	1,1	12,6	3,8	21,5	3,9
Træ, forarbejdet	1,6	1,2	0,8	1,1	8,3	4,7	8,5	5,6
Kul og Koks	12,1	10,3	9,8	9,3	50,2	41,5	42,8	35,4
Raajern og grovere Jernvarer . .	8,8	7,9	4,5	6,9	30,4	28,1	37,4	26,2
Andre raa Metaller og groft forarb. Varer heraf	2,7	1,9	1,2	2,1	13,3	7,9	11,0	8,3
Andre Varer	79,5	62,3	67,9	59,4	292,8	269,1	280,7	278,6
Samlet Indførsel	131	100	99	95	479	425	480	430

Den store Forskel mellem Januars Import og Indførslen i de tre følgende Maaneder skyldes Tendensen til Importens Ophobning ved Begyndelsen af en Valutatildelingsperiode. Om man skal søge Forklaringen paa den Mindreimport, Marts Maaned for nogle Varegrupper, navnlig Jernvarerne, udviser i Forhold til Februar og April, i Konflikten, eller om den paa en eller anden Maade er at finde i Valutareguleringen, kan ikke fastslaaes med Sikkerhed. (Næsten alle Varer af Betydning under de udspecificerede Grupper var paa den bundne Liste). Men i alle Tilfælde er Nedgangen i Raavarernes samlede Importværdi relativt beskeden, og ser man paa Indførslen i hele første Tildelingsperiode under eet i Forhold til de omliggende og til første Tildelingsperiode i 1935, finder man — med de normale Sæsonsvingninger i Træimporten in mente — intet Tegn til, at Konflikten i nogen nævneværdig Grad har paa-virket Importen¹⁾. En Betragtning af de indførte Mængder giver samme Resultat. Indførslen af de fleste Raavarer var større i første Periode i 1936 end i 1935 eller i hvert Fald lige saa stor. (Den vigtigste Undtagelse er høvlede Brædder, men der er her rimeligvis Tale om en Begrænsning af Importen fra Valutacentra-lens Side).

¹⁾ Stigningen i Jernimporten i Sommeren 1936 er sikkert muliggjort ved rigeligere Attesttildeling.

Hvad angaar Eksporten, opsummerer Industrieretningen 1936 Konfliktens Virkninger deri, at den »i Reglen ikke synes at have foraarsaget nogen direkte Formindskelse af Eksportproduktionen, men kun en Udsættelse af Leverancerne, som formodentlig i Aarets Løb er udlignet.« Udførslen af Cement, Motorer og Maskiner var større i 1936 end i 1935.

De Konklusioner, det foregaaende antyder, kan sammenfattes i følgende:

Den midlertidige Nedgang i Landets samlede Industriproduktion, en Storkonflikt forvolder, vil i det store og hele blive indhentet i den efterfølgende Periode, medmindre en Nedgangskonjunktur forhindrer det. (Dog kan enkelte Industrier af specielle Aarsager faa deres Aarsproduktion formindsket af en Arbejdsstandsning). En Arbejdskonflikt fremkalder ikke i sig selv en saadan Konjunkturedgang, men en meget omfattende og navnlig en meget langvarig Konflikt kan formodentlig forstærke en allerede eksisterende Tendens til Nedgang og — omend tilsyneladende kun i forholdsvis ringe Grad — midlertidigt lægge en Bremse paa en Opgang. Naar Nedgangen i Produktion og Købeevne under en Arbejdsstandsning ikke i samme Grad som under en almindelig Depression har Tendens til at fremkalde yderligere Depression, ligger det vel i, at Konfliktens Virkninger af dem, der skal disponere, betragtes som midlertidige. Afsætningsformindskelsen giver derfor ikke i samme Omfang som under en Nedgangskonjunktur Anledning til Nedsættelse af Indkøbet hos Fremstillingsvirksomhederne (eller til Prisnedsættelser). Men indtræder Konflikten paa en Tid, da Konjunkturerne er nedadgaaende, saa at man ikke kan afgøre, hvor meget af Afsætningsformindskelsen man skal tilskrive Arbejdsstandsningen og hvor meget de daarlige Tider i al Almindelighed, er der Grund til at være forsigtig i sine Dispositioner. Baade af den Grund, og fordi man i en Tilstand af Pessimisme er tilbøjelig til at fæstne sig ved de Indtryk, der kan forstærke ens Sortsyn — in casu Forretningsløsheden under Konflikten — kan Arbejdsstandsningerne formodentlig til en vis Grad bidrage til at forstærke en Depression. Men selv en meget langvarig og omfattende Arbejdsstandsning vil næppe være i Stand til at fremkalde en Særkonjunktur. Dertil er de danske Konjunkturer for afhængige af Udlandets. Arbejdskonflikternes depressive Virkninger maa i det hele taget ikke overdrives.

Konflikternes Indvirkning paa Byggeriets Omfang er det

vanskeligt at udtale sig om paa Grundlag af den foreliggende Statistik. Baade i 1925 og i 1936 blev Antallet af opførte Lejligheder mindre end i de foregaaende Aar, men i 1925 standsedes Byggevirkksomheden om Sommeren af Priskaldet, og i 1936 spillede foruden Lockouten Begrænsningen af Importen af Byggematerialer en Rolle.

Man har fremhævet den Fare, der ligger i, at en Arbejdskonflikt ved at formindske Importen under de nuværende Forhold ogsaa kan forringe vore Afsætningsmuligheder i Udlandet. Navnlig har man henvist til, at vor Udførsel til Tyskland efter den gældende Aftale er direkte afhængig af vor Indførsel fra samme Land i det foregaaende Kvartal. Hvad angaar Forbrugsvarer, kan der imidlertid næppe ventes nogen næneværdig Nedgang i Importen under en Konflikt. Trods alt er det kun en Brøkdel af Befolkningen, der faar sin Købeevne formindsket under en Arbejdsstandsning, ofte vil indenlandske Konsumvareindustrier være standset (Skotøj, Konfektion, Trikotage), hvad der virker til at forøge Importbehovet, og under Valutareguleringen vil man som Regel ønske saa vidt muligt at udnytte sine Attester og supplere Lagrene, naar Lejlighed gives. Af Raavarerne kommer en betydelig Del fra Lande, hvor vi ikke har nogen større Eksportinteresser, eller hvortil Udførslen ikke direkte afhænger af vor Indførsel. (Bomuld fra U.S.A., Træ fra Sverige og Finland, Kopro fra Hollandsk Ostindien, Sojabønner tidligere fra Kina, nu via England). Kul, Uld, Garn, Klæde og visse Jernvarer kommer særlig fra England, hvorfra det nok er af Betydning, at vor Import er saa stor som muligt, men hvortil vor Eksport dog ikke direkte afhænger af Indførslen i nogen givne, kortere Periode. Fra Tyskland kommer navnlig Jernvarer og desuden Læder og Skind og en Del Tekstilvarer. Men iflg. Dagbladenes Referater udtalte Udenrigsminister *Munch* den 15. Oktober d. A. under Finanslovdebatten, at vi ikke har bundet os til at aftage bestemte Varer i Tyskland. Maaske kan derfor et mindre Indkøb af Raavarer og Halvfabrikata i den givne Situation om nødvendigt modvejes af et større Indkøb af andre Ting. Endvidere er det ikke sikkert, at en Konflikt overhovedet vil medføre mindre Import af Raavarer og Halvfabrikata. Erfaringerne fra 1925 tyder paa, at en større Nedgang først kan ventes i anden Konfliktmaaned, og Nedgangens Størrelse vil afhænge af, om de Industrier, hvis Raavareindkøb har særlig Betydning for Handelsbalancen, rammes af Arbejdsstandsningen. Endelig gælder det

for baade Raavarer og Færdigvarer, at den øjeblikkelige Situation m. H. t. Priser og Lagerbeholdninger spiller en Rolle for, om man paa Grund af en midlertidig Nedgang i Afsætningen ønsker at udsætte Indkøbet. Og gaar Raavareimporten ned, kan man efter det foranstaaende vente, at Nedgangen efter Konfliktens Ophør afløses af en ekstraordinær Stigning. Herved udjævnes Tilbagegangen, maaske endda indenfor samme Kvartal, saa at Eksportmulighederne ikke i nævneværdigt Omfang paavirkes af Svingningerne. I 1936 paavirkedes Importen som nævnt ikke mærkbart, i hvert Fald ikke i de første fire Maaneder under eet.

Konfliktens Virkninger paa Beskæftigelsen følger af deres Konsekvenser for Produktionen. Før Arbejdsstandsningerne forøges Beskæftigelsen undertiden som Følge af Bestræbelserne for at faa saa meget som muligt fra Haanden inden Konflikten. Under Standsningen stiger Arbejdsløsheden for dem, der ikke er i Konflikt. Dels kan der i de standsede Virksomheder være en Del Arbejdere, der ikke er omfattet af Konflikten, dels kan Beskæftigelsen gaa ned i Virksomheder, der er afhængige af Leverancer fra eller til de konfliktramte Industrier. Opgangen i Arbejdsløsheden er dog temmelig beskeden. Lagrene virker som en Stødpude, der forhindrer Standsningen i at brede sig til de ikke-konfliktramte Industrier, og Raavarer kan om nødvendigt skaffes fra Udlandet eller fra Virksomheder, der ikke er i Konflikt. Efter Arbejdsstandsningens Ophør forøges Beskæftigelsen ekstraordinært under Arbejdet paa at indhente Nedgangen i Produktionen. Lykkes dette, maa ogsaa det tabte Antal Arbejdstimer i alt væsentligt blive indhentet, selv om en Del af Produktionstabt maa ske oprettes ved forøget Arbejdstempo efter Konflikten. Det kan i denne Forbindelse nævnes, at det samlede Antal præsterede Arbejdstimer i de Virksomheder, der omfattes af Produktionsstatistikken, i 1936 var 372 Mill. mod 355 i 1935 trods de mange Millioner »tabte« Arbejdstimer under Konflikten. Naar Produktionstabt og Arbejdstimerne i det hele og store indvindes, maa ogsaa Indtægtstabt for Arbejderklassen som Helhed blive genoprettet efter Standsningens Ophør. Oven i Købet kan der blive Tale om en Gevinst, fordi en Del af »Indhentningstimerne« betales højere, end de »tabte« vilde være blevet betalt, nemlig med Overarbejdsbetaling. Dette betyder ikke, at Indtægtstabt nødvendigvis genoprettes for den enkelte Arbejder. En Del af den forøgede Lønudgift efter Arbejdskonfliktens Ophør tilfalder Arbejdere, der ellers vilde have været arbejdsløse, men nu faar en Tjans under

Travlheden. Skal Overarbejdet afspaseres, bliver denne Del saa meget desto større.

Det vil ses, at man maa omgaas forsigtigt med Begreberne »tabt Arbejdstid« og »tabt Arbejdsløn«. Opgørelserne herover maa kun betragtes som Udtryk for Konflikternes Omfang i den Tid, de stod paa. Arbejdsydelse er blevet betegnet som de mest forgængelige af alle Goder ud fra den Betragtning, at den Tid, der er spildt, ikke kommer tilbage. Men det er i vort dynamiske Samfund en Sandhed med meget store Modifikationer. I et Samfund, hvor alle var beskæftigede, og hvor alle Virksomheder var i Døgn drift, vilde Konfliktperiodens Arbejdstimer være virkelig tabt. Men i Virkelighedens Verden udnytter Virksomhederne kun deres Kapacitet ufuldstændigt, og der findes ledige Hænder, der kan tage fat.

Indhentes Produktionstab, vil formodentlig ogsaa den samlede Aarsindtægt, Deltagerne i Produktionen opnaar, være nogenlunde upaavirket, og Detailhandlernes Tab skulde derfor som Helhed ogsaa blive genoprettet. Tilbage bliver et Rentetab, og for Arbejdsgivernes Vedkommende betyder Produktionens Ophobning efter Konflikten mere ujævn Kapacitetsudnyttelse og derfor højere Produktionsomkostninger, navnlig i gode Tider, hvor Produktionen i Forvejen er stor. Men det kan dog anføres, at Standsningerne ogsaa medfører visse Fordele for Arbejdsgiverne. Der bliver rømmet op i Lagerbeholdningerne, og man faar Tid til teknisk Reorganisation. Selv om Industrivirksomhederne faar deres Omkostninger forøget ved en Konflikt, tyder Aktiekursernes Udvikling dog paa, at man ikke fra Børsens Side tillægger det overvættets stor Betydning. Hverken i Aktie- eller Obligationsskurserne kan der med Sikkerhed fastslås nogen Virkning af Konflikterne. Det Udbud af Obligationer, Strejkefondenes Realisering formodentlig medfører, maa altsaa kunne optages til uforandrede Kurser. Hertil bidrager det, at der ved Lagrenes Formindskelse frigøres en Del Kapital, der ikke reinvesteres under Konflikten, men midlertidig sættes i Banken. Med andre Ord: Først tilvejebringer Arbejdsgiverne en Del af de Penge, Arbejderne skal leve af under Arbejdsstandsningen, og efter Konfliktens Ophør udbetaler de Arbejderne den »tabte« Arbejdsløn og rimeligvis endda mere til (Overarbejdspengene) — alt dog ikke af Filantropi, men i egen Interesse.

En stor Del af den Omkostningsforøgelse, den ujævne Produktion i et Konfliktaar foraarsager, vil bestaa i større Lønudgift og kommer altsaa Arbejderklassen til Gode. Der er med andre Ord

ikke Tale om et »samfundsmæssigt Tab«, men om en Overflytning af Indtægt fra en Samfundsgruppe til en anden. Naar Arbejdsstandsningerne kun i uvæsentlig Grad paavirker Størrelsen af den samlede Produktion — og Nationalindtægten — maa i det hele taget Konflikternes økonomiske Virkninger i det store og hele bestaa i saadanne Overflytninger. Enkelte Industrier, enkelte Lokalteter, enkelte Personer og Virksomheder kan lide Tab, men stort set maa der til Tabene svare Gevinst for andre. Det er naturligtvis ikke ligegyldigt, hvordan man flytter om paa Pengene, men var de Indtægts- og Formueforskydninger, Arbejdsstandsningerne medfører, af alvorlig Karakter, vilde det nok vise sig i en Nedgang i den samlede Produktion og Omsætning. I hvert Fald: Noget økonomisk Ragnarok er en Arbejdskonflikt ikke, saaledes som en ukritisk Avislæser kunde tro.

Hvorfra da Stemningen mod Arbejdsstandsningerne? For det første raabes der altid mere op om Tab end om Gevinst, og man er derfor tilbøjelig til at overse, at Konflikterne ogsaa medfører Gevinster. Dernæst er det ikke sikkert, at de, hvis Omsætning formindskes under Konfliktperiodens mindre Købeevne, faar det fuldt genoprettet senere, selv om Kundernes Indtægststab indhentes. Pengene kan blive givet ud andre Steder og til andre Varer end dem, man undlod at købe under Konflikten. Og selv om Omsætningens Nedgang genoprettes, faar Arbejdsstandsningen uvægerligt Skyld for Nedgangen, men næppe altid Æren for den ekstraordinære Stigning senere hen.

At Folk, der har haft Tab af en Arbejdskonflikt, bliver gunstigt stemt overfor tvungen Voldgift, er naturligt. Men den tvungne Voldgift har utvivlsomt mange varme Tilhængere, som Konflikterne ikke tilføjer andet Men end den Irritation, Læsningen af de mange Avisartikler om Mæglingsbestræbelserne ved Paasketid forvolder dem. Det er fredelige Folk af Mellemlassen¹⁾, for hvem Strejker og Lockouts staar som Udtryk for Voldsmetoder, og som forener sig med dem, der føler sig økonomisk ramt af Arbejdsstandsningerne, om at kræve Konflikterne afværget »af Hensyn til Samfundet«. Det ligger noget hen i Taage, hvad man skal forstaa ved »Samfundet« i denne Forbindelse. Maaske kunde man enes om at kalde Arbejdskonflikterne samfundsskadelige, hvis de i væsentlig Grad formindskede den samlede Produktion — og, om

¹⁾ Om Voldgiftstankens Historie i Danmark og om den tvungne Voldgift som Mellemlasseideal se *Niels Lindbergs* Artikel »Tvungen Voldgift i Arbejdsstridigheder« i nærværende Tidsskrifts forrige Aargang.

man vil, Nationalindkomsten. Men som foran omtalt er det ikke Tilfældet. Det er ikke paavist, at Arbejderne og Arbejdsgiverne som Gruppe lider Tab ved Arbejdsstandsningerne, og naar de bliver opfordret til at vise »Samfundssind«, ligger vel ogsaa deri, at de skal resignere og give Afkald paa noget. Men da de selv udgør en betydelig Del af Samfundet, kan det ikke være Samfundet som Helhed, de skal resignere til Fordel for, men kun det øvrige Samfund — selv om det batter meget bedre at sige »Samfundet«, naar man er Agitator. Men som nævnt har ikke engang »det øvrige Samfund« identiske Interesser i dette Spørgsmaal. For nogle betyder Konflikterne Tab, for andre Gevinst.

Agitationen mod Arbejdsstandsningerne er blevet særlig stærk i de sidste Aar. En og anden ængstes maaske over Arbejderklassens stigende Magt og kaster — skønt god Demokrat naturligvis — et Blik paa den sydlige Baggrund. Aarsagen til den kraftige Stemning mod Konflikterne maa dog sikkert for største Delen søges i en udbredt Fornemmelse af, at vi under de nuværende vanskelige økonomiske Forhold og navnlig under de vanskelige Afsætningsforhold paa vore Eksportmarkeder ikke har Raad til saa store Volter som før. Og endelig gaar en lille, aarlig Dosis tvungen Voldgift jo let over til at blive Vaneforbrug. Er det rigtigt at standse en Slagteristrejke — og derom er sikkert det langt overvejende Flertal enigt — vil man let ræsonnere, at saa er det vel ogsaa naturligt at gribe ind overfor andre Konflikter.

Naar det skal afgøres, om et Forbud mod Arbejdsstandsninger kan begrundes ved deres økonomiske Følger, maa imidlertid Strejker, der rammer Landbrugseksporten, sættes i en Klasse for sig selv. Naturligvis mister vi ikke for al Fremtid vore Eksportmarkeder paa Grund af nogen Tids Leveringsstandsning. Inden den Tid vilde Landbruget selv blive tvunget til at give Køb, og ved Indgrebene i Slagterikonflikterne gør der sig vel ogsaa ikke uvæsentlige rent politiske Hensyn gældende. Men Udførslen af Landbrugsvarer kan ikke i samme Grad som Industrieksporten opsættes. I hvert Fald formindskes Valutaindtægten, Uregelmæssigheder i Tilførslerne kan maaske blive revet os i Næsen ved Forhandlingerne om vore Eksportkontingenter, og i det hele opfordrer Tiden selvfølgelig til Forsigtighed paa dette Omraade.

Naturligvis maa Konflikter afværges, der forhindrer os i at opfylde eventuelle Leverings- og Købsforpligtelser overfor andre Lande. Hvor store Forpligtelser, vi har paataget os ved vore Handelsaftaler — om vi i noget Tilfælde har bundet os til at levere

eller aftage bestemte Mængder af bestemte Varer indenfor bestemte Tidsrum — er ikke klart for den almindelige Vælger. Der gives vel næppe bindende Tilsagn om at købe bestemte Vare-mængder, men kun om at bevilge Indførselsattester indtil visse Beløb. Har vi blot indgaaet Aftaler, der gaar ud paa gensidig Fastsættelse af saadanne Indførselskontingenter, eller Aftaler, der fastlægger Forholdet mellem vor Eksport til og Import fra vedkommende Land i en given Periode uden at omtale bestemte Beløb, kan en Konflikt ikke forhindre den juridiske Opfyldelse af saadanne Aftaler. Og som foran omtalt kan Arbejdsstandsningerne heller ikke i Almindelighed ventes at formindske vor samlede Import i væsentlig Grad set over en nogenlunde lang Periode og derfor heller ikke den Eksport, der tilkommer os efter et System af Aftaler af denne Art. Konflikter, der ikke rammer Landbrugseksporten, synes altsaa ikke at rumme nogen større Fare for vor Handelsbalance.

Spørgsmaalet: Tvungen Voldgift eller ikke, kan naturligvis ikke afgøres alene paa Grundlag af Hensynet til Arbejdskonflikternes økonomiske Følger. Det har ogsaa sin politiske Side, som det ikke her er Opgaven at behandle. Det skal ikke drøftes, om det er muligt at fratage visse Arbejdergrupper Strejkeretten og lade andre beholde den, heller ikke om det er ønskeligt, at Organisationernes Magt stækkes, eller tværtimod at den styrkes. Men Arbejdsstandsningernes økonomiske Virkninger synes ikke at være alvorligere, end at man har Tid at betænke sig to Gange, inden man foretager et saa socialt betydningsfuldt Skridt som at gennemføre et almindeligt Forbud mod Strejker og Lockouter.
